

III Wielkopolskiego Forum Samorządowego

W sprawie potrzeby zmian prawnych i organizacyjnych dotyczących Jednostek Samorządu Terytorialnego

Poznań, 25 stycznia 2024 roku

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski, na podstawie bieżących analiz oraz pogłębionej dyskusji z udziałem członków organizacji i wielkopolskiego środowiska samorządowego, zwraca uwagę na potrzebę podjęcia debaty i odpowiednich działań legislacyjnych, które doprowadzą do utrwalenia stabilnych ram prawno – finansowych funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego.

Obecna sytuacja finansowa JST i podstawy do realizacji ich budżetów, budzą istotny niepokój całego środowiska samorządowego. Od kilku lat wiele jednostek doświadcza sporych problemów z wywiązaniem się z realizacji założonych planów budżetowych, co skutkowało potrzebą przekazywania z budżetu państwa, dodatkowych środków w ostatnim kwartale roku. Nie tak powinna wyglądać samorządność i niezależność finansowa JST, które w tych kwestiach stały się podmiotami zależnymi od władz centralnych.

Mając na uwadze troskę o materialny dobrobyt naszych mieszkańców, musimy pamiętać o niezbędnych podstawach finansowych funkcjonowania samorządów lokalnych. Zmiany w systemie podatkowym, wpływają korzystnie na sytuację finansową Polaków, jednak ograniczają dochody własne JST. W efekcie tego zagrożonych jest wiele zadań publicznych. Jednocześnie od pewnego czasu obserwujemy duży wzrost kosztów bieżących JST, który konsumuje wszelkie wzrosty dochodów budżetów lokalnych, co znacznie utrudnia konstruowanie budżetów. Nie można powiedzieć, że winę za to ponoszą samorządy. Z każdym rokiem jesteśmy obarczani konsekwencjami realizacji zadań zleconych bez odpowiedniego finansowania, postępującej recentralizacji oraz skutkami błędnej polityki legislacyjnej.

Biorąc pod uwagę powyższą refleksję, postulujemy:

1. **Reformę finansów publicznych**, której celem będzie stworzenie stabilnych podstaw systemowych, które pozwoliłyby na prowadzenie efektywnej i autonomicznej lokalnej polityki rozwojowej.
2. **Efektywne i zgodne z rzeczywistością oszacowanie kosztów realizacji zadań oświatowych**, przy zapewnieniu 100% środków finansowych z budżetu państwa na wynagrodzenia nauczycieli oraz ustanowienie pełnej autonomii decyzyjnej organów prowadzących w organizacji pracy jednostek oświatowych oraz ustalania sieci szkół.
3. **Zmianę systemu organizacji służby zdrowia**, a zwłaszcza realną wycenę świadczeń zdrowotnych, których niedoszacowanie w przeważającej większości ośrodków, spowodowało olbrzymie zadłużenie jednostek, ograniczające efektywną realizację zadań
4. **Dyskusję nad modelem systemowych rozwiązań związanych z gospodarowaniem odpadami komunalnymi**, w celu wyeliminowania trudności interpretacyjnych, co w dalszej perspektywie powinno prowadzić do uchwalenia nowej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a nie ciągłego jej nowelizowania.
5. **Przestrzeganie zasady opiniowania przez stronę samorządową ważnych wpływających na podstawy funkcjonowania JST** poprzez m.in. unikanie przyjmowania szybkich ścieżek legislacyjnych (projektów poselskich ustaw), podejmowania efektywnej i partnerskiej dyskusji podczas posiedzeń Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. KWRiST powinna być traktowana jako istotny obszar ustalania rozwiązań prawnych, dlatego dla podkreślenia tej zasady warto rozważyć przeniesienie jej w struktury Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.
6. **Przestrzeganie konstytucyjnej zasady adekwatności środków do zadań powierzonych samorządom** (art. 167 ust. 1 Konstytucji RP), przy nakreślaniu zasad i modelu realizacji zadań zleconych w JST.
7. **Powrót na ścieżkę pogłębiania procesów decentralizacyjnych** i utrzymanie dotychczasowych kompetencji jednostek samorządu lokalnego, które w oparciu o stabilne dochody własne będą potrafiły sprostać potrzebom społeczności lokalnych. Kierowanie się zasadą pomocniczości w kwestiach najistotniejszych, pozostawiając decydującą rolę lokalnym organom władzy.
8. **Oddanie lokalnym społecznościom swobody dokonania wyborów osób kierujących działaniami lokalnymi**, poprzez ustawowe odejście od zasady dwukadencyjności władzy wykonawczej w gminach, co będzie wyrazem demokratycznego upodmiotowienia społeczności lokalnych.
9. **Podjęcie dyskusji nad aktualną skalą i formą prowadzonej przez JST sprawozdawczości**, pod kątem jej użyteczności na rzecz organów centralnych.
10. **Powołanie Komisji kodyfikacyjnej prawa samorządowego**, która dokonałaby pogłębionej analizy kluczowych ustaw samorządowych, wypracowując propozycje zmian, opiniowane m.in. przez ekspertów reprezentujących różnorodne środowiska związane z funkcjonowaniem samorządu terytorialnego. Podstawowym zadaniem komisji, czuwającej nad jakością oraz spójnością stanowionego prawa samorządowego w Polsce, winno być opracowanie diagnozy funkcjonowania ustrojowych podstaw działania samorządu terytorialnego oraz przygotowanie propozycji zmian w tym zakresie, które pozwolą na dalszy efektywny rozwój samorządności terytorialnej w Polsce.